

**Javaslatok a kohéziós politika 2014 – 2020 időszakra vonatkozó
prioritásaira és programozására**
– a CEEweb for Biodiversity, a Független Ökológiai Központ, a Környezeti Tanácsadó
Irodák Hálózata, a Levegő Munkacsoport, a Magyar Madártani és Természetvédelmi
Egyesület, a Magyar Természetvédők Szövetsége, a Magyarországi Éghajlatvédelmi
Szövetség, a Reflex Környezetvédő Egyesület, a Zöld Kapcsolat Egyesület és a Zöld Kör
közös levele

Dr. Martonyi János

külgügyminiszter

1027 Budapest, Bem rakpart 47.

E-mail: miniszter@kum.hu

Tisztelt Miniszter Úr!

Az Általános Ügyek Tanácsának 2012. április 24-i, a 2014 – 2020-ra vonatkozó kohéziós politika prioritásait tárgyaló ülése előtt alulírott civil szervezetek szeretnénk figyelmébe ajánlani néhány javaslatot, mely elősegítené, hogy Magyarország a lehető legnagyobb hasznot húzza a kohéziós politikából, és hogy a kohéziós politika általában is eredményesen járuljon hozzá az uniós szintű kohézió megteremtéséhez és az Európa 2020 Stratégia céljainak eléréséhez.

Az Eurobarometer 2011. májusi felmérése szerint Magyarország lakosságának jelentős többsége, 94%-a véli úgy, hogy az uniós forrásokból határozottabban a környezetbarát tevékenységeket kellene támogatni.¹

A tagállamok megállapították, hogy fel kell gyorsítani az erőforrás-felhasználás és a környezet kiszippolyozása visszafogására teendő intézkedéseket. Ezért a tagországok 2020-ra előre tekintő célokat tűztek ki, úgymint: a biodiverzitás csökkenésének megállítása, a szén-dioxid kibocsátás 20%-os csökkentése, az energiahatékonyság 20%-os növelése, a megújuló energiaforrások felhasználásának 20%-os növelése. Magyarország az energetika terén a következőket vállalta: „a teljes energiafelhasználáson belül a megújuló energiaforrások részarányának 14,6 százalékra növelése; 10 százalékos energiamegtakarítás elérése;”² Egyértelmű stratégiák és cselekvési tervek szolgálják uniós és tagállami szinten ezen célok elérését. A 2012 – 2020 közötti kohéziós politikának meghatározó szerepet kell betöltenie abban, hogy ezek a célok elsőbbséget élvezzenek Magyarországon.

A kohéziós politika keretében hazánkban is számos sikeres projekt járult hozzá mérhető eredményekkel kedvező környezeti, társadalmi és gazdasági változások, hatások eléréséhez. Ilyenek például:

- Hivatásforgalmi, közlekedési célú kerékpárforgalmi létesítmények építése és hálózatba szervezése Veszprémben (KDOP 4.2.2. és sok más kerékpáros projekt, ld.

<http://kerekparosklub.hu/a-kerekparforgalmi-letesitmenyek-fejlesztesere-iranyulo-2011-es-palyazatok-eredmenyei>

- Geotermikus kaszkárendszer kiépítése Mórahalmon (KEOP 4.1.0.), valamint a KEOP 4.1.0. és a 4.2.0. konstrukciók keretében megvalósult számos más beruházás, különös tekintettel a napkollektoros és a fosszilis energiaforrást kiváltó megoldásokra;
- A tényői óvoda felújítása, bővítése, minőségi nevelés feltételeinek megteremtése a Zöld Óvoda Kritériumrendszer alapján (NYDOP 5.3.1/2F-2f)
- Komplex vízvisszatartási akcióprogram a Nagyszéksós-tó vízrendszerében (DAOP 5.2.1/D)
- A KEOP 6.1.0. A fenntartható életmódot és az ehhez kapcsolódó viselkedésmintákat ösztönző kampányok (szemléletformálás, informálás, képzés) konstrukció

Megvalósultak azonban sajnos olyan beruházások, fejlesztések is a jelenlegi programozási időszakban, amelyek problémásnak tekinthetők, nem hozták meg az elvárt eredményt, és környezeti és/vagy társadalmi szempontból károsnak bizonyultak. Ilyenek például:

- A KÖZOP 1.5.0-09 Az ország és a régióközpontok nemzetközi közúti elérhetőségének javítása c. konstrukció keretében megvalósult számos autópályaépítés (M35, M43, M3, M2, M30, M15);
- A Hell Energy Magyarország Kft. zöldmezős beruházásának támogatása 1,13 milliárd forint értékben egy EMOP és négy GOP pályázaton keresztül;
- A Velencei-tó Kapuja (KDOP 2.1.1/A)

Gazdasági, közlekedésszervezési és környezeti szempontból egyaránt átgondolatlan, pénzügyi kivitelezésében gondatlan módon megvalósuló beruházás:

- 4-es metro, Budapest (KÖZOP 5.1.0-07)

A fentiekben túl további káros, aggályos projektek ötlete merült fel, például:

- Salgótarjáni biomassza erőmű
- Duna-Tisza-csatorna
- Csongrádi vízlépcső.

A fentiek értelmében és a 2014 – 2020-as uniós kohéziós politika tárgyalásait tekintve, alulírott civil szervezetek felhívjuk a kormányt, hogy:

1.) Tartsa tiszteletben a partnerség elvét a 2014 – 2020-as kohéziós politika teljes programozási ciklusában;

A partnerség célja kettős: egyrészt javítja az átláthatóságot, és segít kiegyensúlyozott döntést hozni a kohéziós politika leendő prioritásairól, másrészt a hozzájárul ahhoz, hogy a végrehajtás során jobb eredmények szülessenek. A partnerségnek ki kell terjednie az operatív programok előkészítésére, programozására, végrehajtására, monitoringjára és értékelésére. Ezért kérjük, alkalmazza a partnerség elvét a programozás, az értékelés és a projekt kiválasztás céljára létrehozandó munkacsoportok összeállításánál olyan módon, hogy a civil társadalom alulról választott képviselőit is bevonja azokba. Az ex ante feltételek teljesítését vizsgáló folyamatba szintén szükséges bevonni minden releváns partnert.

2.) Támogassa a tematikus koncentrációt és a környezet- és éghajlatvédelmi célok, valamint az erőforrás-hatékonyság elérését;

A tematikus koncentráció vonatkozásában kérjük, járjon el annak érdekében, hogy az energiatakarékosság és a megújuló energiaforrások a tematikus koncentráció célterületeként szerepeljenek, támogassa az energiahatékonyság céljára források „cimkézését”, valamint azt,

hogy a természeti tőke megővését szolgáló, az ökológiai rendszerek helyreállítására és a zöld infrastruktúra kialakítására álljanak rendelkezésre források.

Az **energiahatékonyság** terén elsősorban köz- és lakóépületek energiahatékony felújítására kellene forrásokat biztosítani. Hazánk energiafogyasztásának 40%-át ugyanis az épületek teszik ki, ennek 75%-a fűtésre és hűtésre fordítódik, miközben 4,3 millió lakás és a középületek 70%-a nem felel meg az EU irányelvek energetikai követelményeinek. Ezért az energiahatékonysági intézkedésekben óriási potenciál rejlik: legalább 150 PJ energiát (a háztartásokban használt energia 40%-át) meg lehetne takarítani energiahatékonysági intézkedésekkel. A lakóépületek közpénz-támogatással megvalósuló energiahatékonysági célú felújítása egyúttal az energiaszegénység felszámolásának legeredményesebb és legkörnyezetbarátabb módja is. A **megújuló energiaforrások** hasznosítására szintén lehetőséget kell, hogy biztosítsanak az épületenergetikai programok összesen legalább 50 milliárd euró értékben: hőtermelés esetén biogáz, geotermikus energia, napkollektorok alkalmazását kell előnyben részesíteni, míg elektromos áram termelése céljára a kis szélturbinákat. A megújuló energiaforrások bármilyen célú hasznosítása során feltételként kell szabni fosszilis energiaforrások kiváltását, többek között annak érdekében, hogy 2020-ra a háztartásokban használt fosszilis energia 20%-át megújulók váltsák ki.

Az energetika terén az előrelépést olyan intézkedések támogatásával is segíteni kell, mint pl. energia-információs hálózat létrehozása, lakossági tanácsadás, szemléletformálás, energetikai tanfolyamok, energetikai szakemberek képzése és alkalmazása, energiahálózat kialakítása.

Az energetikai fejlesztéseket **kutatás-fejlesztési** intézkedésekkel is szükséges segíteni, mint pl.:

- Megújuló energiaforrások fenntartható használatának elősegítése érdekében innovatív technikai módszerek kidolgozása
- Intelligens hálózatok (smart grid) fejlesztése
- A végfogyasztói energiahatékonyság növelése az energiahasznosító berendezések hatékonyságának növelésével
- A fenntarthatósági elveknek megfelelő építészet elősegítése

A Nemzeti Energiastratégia céljaival és a Nemzeti Vidékstratégia prioritásaival összhangban szükséges a **fogyasztással kapcsolatos szemléletformáló** programokat támogató konstrukció kialakítása, ezen keresztül a **fenntartható életmódot** és az ehhez kapcsolódó viselkedésmódokat ösztönző kampányok és mintaprojektek támogatása, melyek egyszersmind az Új Széchenyi Terv céljainak elérését is szolgálják.

A **természeti tőke** megővése, az **ökológiai rendszerek** helyreállítása és **zöld infrastruktúra** kialakítása érdekében a következő intézkedések támogatását tartjuk szükségesnek:

- A természetes vízháztartást, a természetes élőhelyeket megváltoztató infrastruktúrák biodiverzitás barát átalakítása
- A közvilágítás és egyéb fényforrások többcélú átalakítása
- A Zöld Infrastruktúra (Green Infrastructure) kialakulásának elősegítése külterületeken
- A Zöld Infrastruktúra (Green Infrastructure) kialakításának elősegítése városokban

3.) Támogassa, hogy civil szervezetek programjaikhoz uniós forrásokból támogatást kaphassanak.

A fejlesztéspolitika célja az életminőség javítása kell, hogy legyen, céljai sem korlátozódhatnak csak a foglalkoztatásra és a növekedésre, hanem ezekkel egyenrangú

célokként kell szerepeltetni a megújuló társadalom, az élhető környezet és a területi kohézió kérdéskörét. Az Európai Unió által is kulcsfontosságúnak tartott jó kormányzás elősegítése érdekében a kohéziós politikának hangsúlyozottan kell támogatnia az aktív állampolgárság, önszerveződő közösségek és a civil társadalom megerősítését. A fejlesztéspolitikai és társadalompolitikai célokat szoros összhangban kell kezelni. A társadalmi megújulás programjának lényege, vagyis a társadalom összetartozásának erősítése, a további szétszakadások megelőzése, a társadalom együttműködő és befogadó képessége, a társadalmi folyamatokban való részvétel lehetősége megerősítésre szorul. Ehhez a civil szféra – a szükséges helyi szintű együttműködések és új ötletek támogatása esetén – a közösségfejlesztés, a társadalmi összetartozást erősítő programok segítségével az érintettek számára megfelelő megoldásokat nyújthat.³

Eközben civil szféra finanszírozása drasztikusan lecsökkent, amint azt a következő példa is illusztrálja. Míg a Nemzeti Civil Alapprogram a kezdetekkor az 1% felajánlások összegével azonos összeg felett rendelkezett (ez 6-7 milliárd forint volt), addig a Nemzeti Együttműködési Alap kerete mindössze 3 milliárd forint körül van.

Ezért a kohéziós politikának támogatnia kell – a civil szervezetekre szabott konstrukciókon keresztül – olyan intézkedéseket, mint pl.⁴:

- Az érdekképviselőben kiemelt szerepet játszó civil szervezetek intézményi fejlesztése
- Ágazati, ágazatközi, szektorközi és területi civil együttműködések fejlesztése
- Civil szervezetek kapacitásainak megerősítése, a szolgáltatói szerephez való alkalmazkodásuk segítése
- Helyi közösségek erősítése, a civil társadalom fejlesztése, ezen belül:
 - Közösségi kezdeményezések támogatása
 - Közösségi kezdeményezéseket támogató szakmai hálózatok, szervezetek fejlesztése
 - Állampolgári részvételt erősítő programok és kampányok
 - Önkéntesség fejlesztése
 - Nonprofit képzések
 - Helyi, térségi jelentőségű civil szervezetek fejlesztése

4.) Alkalmazzon az eredmény-, ill. hatásorientált kohéziós politika megvalósítására alkalmas indikátorokat;

A tematikus koncentráció azt hivatott szolgálni, hogy a kohéziós politika jobb eredményeket érjen el. Azonban a jobb eredmények elérésének egy másik fontos záloga a megfelelő indikátorok megválasztása, amelyekkel mérhető a kohéziós politika hozzáadott értéke, hozzájárulása a környezetvédelmi célokhoz és az Európa 2020 Stratégia mentén tett tagállami vállalásokhoz. Az európai uniós támogatások a környezet minőségének javulását, az erőforrás-hatékonyság növelését, a biodiverzitás és az ökológiai szolgáltatások megőrzését kell, hogy szolgálják. Az indikátorok segítségével nyomon lehet követni a programok környezetvédelmi céljainak teljesülését, így a mutatók alkalmasak arra, hogy a környezet- és éghajlatvédelmi szempontokat megjelenítsék a kohéziós politikában. Az eredményindikátorokat uniós és tagállami szinten egyaránt be kell ágyazni a kohéziós politika teljesítési keretrendszerébe (performance framework), így segítve az eredményorientált kohéziós politika megvalósulását. Erre vonatkozóan a Közép- és Kelet-Európai Bankfigyelő Hálózat javaslatot dolgozott ki, mely itt érhető el:

<http://bankwatch.org/sites/default/files/Briefing-CPindicators-Feb2012.pdf>⁵

Olyan indikátorrendszert kell alkalmazni, amely a programok hatását összességében képes vizsgálni, a negatív externáliákat is figyelembe véve. Ehhez az adott térségben érvényesülő

terhelések vizsgálatán, nyomon követésén keresztül fogható meg igazán a kohéziós politika és a hozzá kapcsolódó szakpolitikák teljesítménye.

Ezen túlmenően számos program – pl. a biodiverzitás megőrzését, ökológiai rendszerek helyreállítását célzó programok – esetében tízéves monitoring bevezetésére van szükség, hiszen csak ilyen távon mérhető a megvalósult intézkedések, beavatkozások valós hatása.

5.) Támogassa az ex ante értékelés és a kondicionalitás intézményét.

Az ex ante feltételek rendszere jelentős előrelépés a programok nagyobb mértékű összehangoltsága és jobb minősége irányába, és egyúttal segít a lehető legjobb eredmények elérésében és a tevékenységek közötti szinergiák feltárásában. A kohéziós politika a tagállamok középtávú szakpolitikái és programjai integráns részének tekintendő, és hozzá kell járulnia a környezetvédelmi uniós jog érvényesítéséhez, valamint a Magyarország által az EU felé tett vállalások teljesítéséhez.

Köszönjük, hogy figyelmével megtisztelte levelünket.

Budapest, 2012. április 16.

Válaszát várva,

a fenti szervezetek nevében,

tisztelettel:

Dr. Farkas István
ügyvezető elnök
Magyar Természetvédők Szövetsége

Kapják még:

Dr. Molnár Ágnes fejlesztéspolitikai államtitkár

Dr. Illés Zoltán, környezetvédelmi államtitkár

Dr. Baranyai Gábor, ágazati politikáért felelős helyettes államtitkár, Külügyminisztérium

Dr. Iglói Gabriella, főosztályvezető, Fejlesztéspolitikai Főosztály, Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Dr. Makai Martina, főosztályvezető, Környezeti Fejlesztéspolitikai Főosztály, Vidékfejlesztési Minisztérium

[http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/eurobarometer/factsheets/EB752%20FS%20ENV%20HU%20\(EN\).pdf](http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/eurobarometer/factsheets/EB752%20FS%20ENV%20HU%20(EN).pdf)

² Nemzeti Reform Program, 2011. április

³ „Nincs új Magyarország a civil szektor, a társadalmi kohézió és az élhető környezet hangsúlyos fejlesztése nélkül!” Az Európa Ház, a Független Ökológiai Központ, a Háló Regionális Innovációs Egyesület, a Közösségfejlesztők Egyesülete, a Levegő Munkacsoport, a Magyar Természetvédők Szövetsége, a Nagycsaládosok Országos Egyesülete, a Nonprofit Információs és Oktató Központ (NIOK) Alapítvány, a Századvég Politikai Iskola Alapítvány, a Szociális Szakmai Szövetség, a Szövetség a Közösségi Részvétel Fejlesztésért és további 279 civil szervezet állásfoglalása, 2006. <http://www.mtvsz.hu/dynamic/regpcivilallasf.pdf>

⁴ Részletes javaslat az állampolgári részvétel és civil szektor megerősítésére a TAMOP-ban. Kezdeményezők: Európa Ház, Független Ökológiai Központ, Háló Regionális Innovációs Egyesület, Közösségfejlesztők Egyesülete, Levegő Munkacsoport, Magyar Természetvédők Szövetsége, Nagycsaládosok Országos Egyesülete, Nonprofit Információs és Oktató Központ (NIOK) Alapítvány, Századvég Politikai Iskola Alapítvány, Szociális Szakmai Szövetség, Szövetség a Közösségi Részvétel Fejlesztésért. Mellettük a dokumentum kialakításában részt vett az Önkéntes Központ Alapítvány és a Soros Alapítvány. 2006.

http://www.polgarz.hu/uploads/documents/201002272044_tamop_reszletes_javaslat.pdf

⁵ A system of indicators to measure progress towards respective objectives and targets in EU Cohesion Policy – An essential tool to drive EU countries on a sustainable development path An assessment of European Commission’s proposal for common indicators in ERDF and CF, CEE Bankwatch Network, February 2012